

*feilete er repphi
originalen*

105148

HER ER NOEN FAKTA OM DEN NORSKE FLYKTNINGETRAFIKKEN TIL SVERIGE I OKKUPASJONSTIDEN

I Nationen har det i den senere tid vært et par debattinnlegg som viser stekt divergerende oppfatninger om hvor mange nordmenn som flyktet til Sverige i okkupasjonstiden. For å klargjøre dette ber jeg om spalteplass for følgende :

Antallet nordmenn i Sverige varierte sterkt i de forskjellige år. Det første store inntrykk av flyktninger kom allerede natt til 14. april 1940, da store deler av den norske 1. divisjon mot divisjonens ordre gikk over grensen til Sverige. Natt til 15. april gikk divisjonssjefen, generalmajor Carl Erichsen, sammen med reststyrken av divisjonen på 800 mann over grensen. I alt kom det nærmere 5000 mann fra divisjonen til Sverige. Etter folkeretten av Sverige forpliktet til "å Internere dem langt fra krigsskueplassen" og etter Haagkonvensjonens art. 20 "kunne de først løslates etter fredsslutningen" Men da fiendtlighetene mellom Norge og Tyskland opphørte 10. juni 1940 regnet Sverige, ifølge Trygve Lie, med en de facto fred. Nygaardsvoldregjeringen ga fra London beskjed til den norske Stockholmslegasjon at divisjonens personell, som var internert bl.a. i Fillipstad og Mora, bør nytte høvet til å komme til bane til Norge". Interneringen ble derfor hevet 12. juli, og i løpet av de følgende 14 dager reiste divisjonen hjem. Bare noen hundre mann valgte å ta seg arbeid i Sverige. Det var også mens krigshandlingene pågikk kommet over en del sivilpersoner, slik at pr. 31. juli 1940 var det noe over 1000 flyktninger igjen i Sverige. Ifølge en avhandling "Et flyktningesamfunn vokser fram" av Ole K. Grimnes ble det lagt sterk press på flyktningene for å få dem til å reise hjem. Grimnes opplyser side 25 : "Den 10. august ble det foreslått at matbilletter skulle nektes til den del av flyktningebellegget i Stockholm som kunne reise hjem 14. august fikk dessuten enkelte av flyktningene i hovedstaden som hadde oppført seg dårlig, beskjed om at alt underhold var inndradd, at de burde søke tysk visum for hjemreise ved det tyske konsulat i Stockholm, og at de ellers kunne risikere og bli hjemsendt av det svenske politi." Noen norske skogsarbeidere som høsten 1940 forsøkte å komme inn i Sverige for å sikre seg bedre fortjeneste ble da også avvist av svensk politi. Forøvrig var detgangen av flyktninger til Sverige i siste halvdel av 1940; i oktober ble det således bare registrert knapt 20 og i desember 15. Heller ikke kan man tale om noen flyktningestrøm i første halvdel av 1941. Pr. 1/7 1941 var det ved flyktningekontoret registrert vel 1400 personer, av dem over 20 barn. Det er forøvrig ikke så lett å angi det nøyaktige antall flyktninger i 1941, delikke så få reiste tilbake til Norge også i 1941, da de fikk høre at de måtte arbeide i Sverige. Grimnes opplyser bl.a. på side 47 i sin avhandling at forlegningssjefen ved den norske mottakersentral i Øre-ryd anslo at 15-20 % av flyktningene var mer-eller mindre arbeidsky, og hadde dradd til Sverige for å slippe å arbeide, og at 40% var oppløpne gutter under 20 år, hvorav de fleste aldri hadde vært i arbeid. Grimnes opplyser videre på side 47 : "De norske flyktninger som hadde gitt det utseende av at de måtte flykte fra Norge av politiske grunner ble meget betenkte da de hørte at de hørte at de skulle arbeide ; de hadde hørt at nåt man meldte seg på legasjonen i Stockholm, så fikk man bo på pensjonat." Da de nå fikk høre at de måtte ut i arbeid, dro de hjem neste dag.

Det var først mot slutten av den annen verdenskrig at flyktningestrømmen fra Norge tok de virkelig store dimensjoner. I følge Grimnes ble rekord nådd i april 1945 med 2815 nye flyktninger, og ved den tyske kapitulasjon utgjorde antall norske flyktninger mellom 43-- og 44 tusen, av dem 27 % kvinner. Antallet norske familier nådde ved krigens slutt opp i 6200.

Hva var så motivene hos dem som flyktet ? De har sikkert vært vidt forskjellige. Det som er på det rene er at bare et lite fåtall var nødt til rømme. Fådmåteoverasjonene ble nok så knappe i de siste år av okkupasjonstiden ha sikkert spilt en vesentlig rolle. En del nordmenn var engasjert i hemmelig britisk etterretningsarbeid og dro til Sverige for å avgi rapport til konsul Nelson ved den britiske legasjon i Stockholm. Statsråd i Nygaardsvoldregjeringen Paul Hartmann opplyser i "Bak Fronten" side 363 at britne i mars 1945 betalte ut 80.000.- kroner i lønn til hemmelige norske agenter og sabotører.

At det ikke bare var mors beste barn som dro til Sverige omtaler dr. Grimnes i forannevnte avhandling side 134 : "Noen simulerte arbeidsudyktige eller skaffet seg legeattest, andre forlot bare hver ny jobb de fikk etter et par dager. Så hang de omkring i by gatene, på kafeer og restauranter, pratet skitt om svenskene, drakk og lagde bråk eller kom i klammeri med politiet. Det er typisk at det nettopp var på denne tid, i begynnelsen av januar 1943, at Lars Evensen klaget over hva han kalte "sosial utglidning" blant flyktningene: naskerier, fra kamerater, underslag, salg av brukte klær, gjeldsstiftelse, fyll og slagsmål og i det hele tatt uverdige opptreden."

Da det feilaktig har vært opplyst at de såkalte politropper som mot slutten av krigen ble utdannet i Sverige skulle innsettes i kamp mot tyskerne, må jeg henvise til den så svenske jurist Kai Mannheimers utredning (SOU) "Norge och den norska exilregjeringen under andra världskriget" der det side 50 heter : "Regjeringarna var överens om att polistrupperna skulle innsättas i den näm landet befriades. Avsikten var att de skulle upprätthålla lugn och ordning i de befriade områdena. Däremot fick de ej disponeras för militära företag i samband med befrielsen. (min understr.) Det var altså en ren polititmessig oppgave polititroppene var tiltentkt.

John Sand.

Jeg håper ovenstående finner plass i Deres debattspalte. La meg samtidig få gitt uttrykk for at Nationen etter mitt skjønn er en av de aller beste "debatt-aviser" vi har, og takk for det !

Med hilsen